
===== Ortadoğu'nun Modernliği =====

:date: 2014-11-23 02:18:14 +0200

.. :Date: 12675

Tel Aviv Üniversitesi'nden Asher Suser ve Duygu Atlas'ın verdiği *Modern Ortadoğu'nun Teşkilatı* isminde bir Coursera dersi <<https://www.coursera.org/course/modernmiddleeast>> buldum. Bugün ilk dersi seyrettim. *Modern Dönem nedir?* diye bir sorudan bahsediyordu. Tartışmalı ancak genelde Napoleon'un 1798'de Mısır'a saldırmasıyla başlayan dönem deniyor.

Profesörün anlattıkları arasında dikkatimi çeken bir görüş, Batı'nın bölgeye müdahalesi olmasa, Ortadoğu'nun kendine has bir *modernlik* ortaya çıkaracağını iddia eden görüştü. Bunun nasıl mümkün olabileceğini düşündüm.

İslam ülkelerinin Kapitalist bir modernlik ortaya çıkarması nasıl mümkün olabilirdi? Teknik yetenek veya sosyal olarak daha geri olduğumuz kanaatinde değilim, ancak Osmanlı'nın Amerika'ya açılma imkanı yoktu. 15. yüzyılda Cebelitarık düştükten sonra Atlantik'i aşmak mümkün değildi ve bugün Batı'nın gelişmişliğinin temelinde Yeni Dünya'dan başlayan sömürgecilik tecrübesi yatıyor.

Pis Batılılar, dünyayı mahvetti kolaycılığında değilim. Batılıların *sırf kötülük maksadıyla* Yeni Dünya'yı ele geçirmeye çalıştıkları iddiası, bazılarının *sırf medeniyet götürmek için* sömürgecilik yaptıkları iddiasına benziyor. İkisi de yanlış.

Batılılar da kılıçla soykırım yaptı ancak soykırımın büyüğünü Yeni Dünya'nın eski halklarını kıran virüsler yaptı. Avrupalılar bu virüslere Büyük Veba salgınında nüfusun büyük kısmını kaybetmeleri neticesi dayanıklılık kazandı. Batı'nın bugün ilerlemiş olmasının temelinde bir zamanlar adam kıtlığına sebep olan o salgın da var. *Vebadan doğan medeniyet* bir anlamda.

Normal şartlar altında (1) nüfus artar, (2) kaynaklar yetmez, (3) nüfus kırılır, (4) kaynaklar fazla gelir ve tekrar (1) nüfus artar şeklinde bir döngü işler. Yeni Dünya'nın sağladığı kaynaklar olmasaydı bu döngü yine işleyecek, Avrupa Veba'dan sonraki nüfus artışını bir noktadan sonra kaldıramayacak ve eski düzenine dönecekti. Yeni Dünya'nın keşfi, bu döngüdeki *nüfus artar* sürecini birkaç yüzyıl daha uzattı ve bu aradaki bilimsel keşifler de uzatmaya devam ediyor. Halihazırda yaşadığımız çevre bozukluğu, Amerika'nın (ve fosil yakıtların vs.) keşfinden sonraki ilk kaynak kıtlığı işareti.

Ortadoğu modernleşebilir miydi? *Evet* demek zor. İslam'daki kölelik anlayışı, plantasyonlarda öldüresiye çalıştırılan kölelere engeldi ve normal şartlarda, İslam'da savaşa katılmayan sivillerin

köleleştirilmesi mümkün değildi. Hukuk anlayışımız farklıydı, Roma hukukunun getirdiği *mülkiyeti tüketme hakkı* yoktu mesela, köleyi öldüremez, fiyatı yükselsin diye ürününü denize atamazdın, farklı bir mülkiyet düzeni işliyordu. Sosyal yapı daha pluralistti, Avrupa Protestan harplerinde binlerce insanı heba etti. Ortadoğu'da envai çeşit din ve mezhep bir arada yaşıyordu ve Yeni Dünya'yı yurt edinmek *zorunda kalacak* insan bulamazdınız. Protestanlar dini zulümden kaçmak, Katolikler misyonerlik yapmak için Yeni Dünya'ya gitti. Müslümanların onları Yeni Dünya'ya iten ve çeken bir sosyal sebebi yoktu. Bilimsel ilerleme her yerde mevcuttu, ancak dinin karşısına bilimi geçirmek Avrupalının aklına geldi. Dünyanın diğer taraflarında bu ikisi arasında bu kadar zıtlık aranmazdı çünkü *din* hiçbir yerde, bilimin ne olduğuna o derece karışmamıştı.

Modernlik dediğimiz hadise Avrupa'nın ürettiği şartlar olmadan gerçekleşemezdi. Avrupa Hristiyan değil Müslüman olsaydı, modernlik yine gerçekleşemezdi. Modernliği üretecek kadar acımasız bir *büyüme iştahı* veya sair sosyal kuvvetler yoktu.

Buradan, *Avrupalılara şükran* duyduğum sonucu çıkmasın. Modernlik veya Liberalizm veya Demokrasi, *tarih boyunca aradığımız cennet* değil. Yeryüzünde her insanın bir vazifesi olduğu gibi, her *ümme*tin de bir vazifesi olduğu kanaatindeyim. Modernliğin icadı Avrupalıların vazifesiydi ve ifa ettiler, ancak içinde bulunduğumuz yüzyıl, Batı'nın bu vazifesinin hitama erdiği ve diğer medeniyetlerin de vazifelerini hatırlayacakları bir yüzyıl olacak. Tarih sona ermedi ve bir gün geriye dönüp baktığında *Müslümanlar iyi ki erken modernleşmemiş* diyenler olacaktır.